

Integruotos teritorinės investicijos ir bendruomenės inicijuota vietos plėtra

Vidaus reikalų ministerijos
Regioninės politikos departamento

Regioninės politikos strateginio
koordinavimo skyriaus vyr. specialistas
Andrius Valickas

2014-11-27, Šiauliai

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS
REGIONINĖ POLITIKA

Nacionalinė regioninė politika

– valstybės ir savivaldybių institucijų ir kitų subjektų tikslinė veikla, kuria daromas diferencijuotas poveikis regionų socialinei ir ekonominei plėtrai siekiant mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir regionų viduje, skatinti visoje valstybės teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą.

Paprastai sakant:

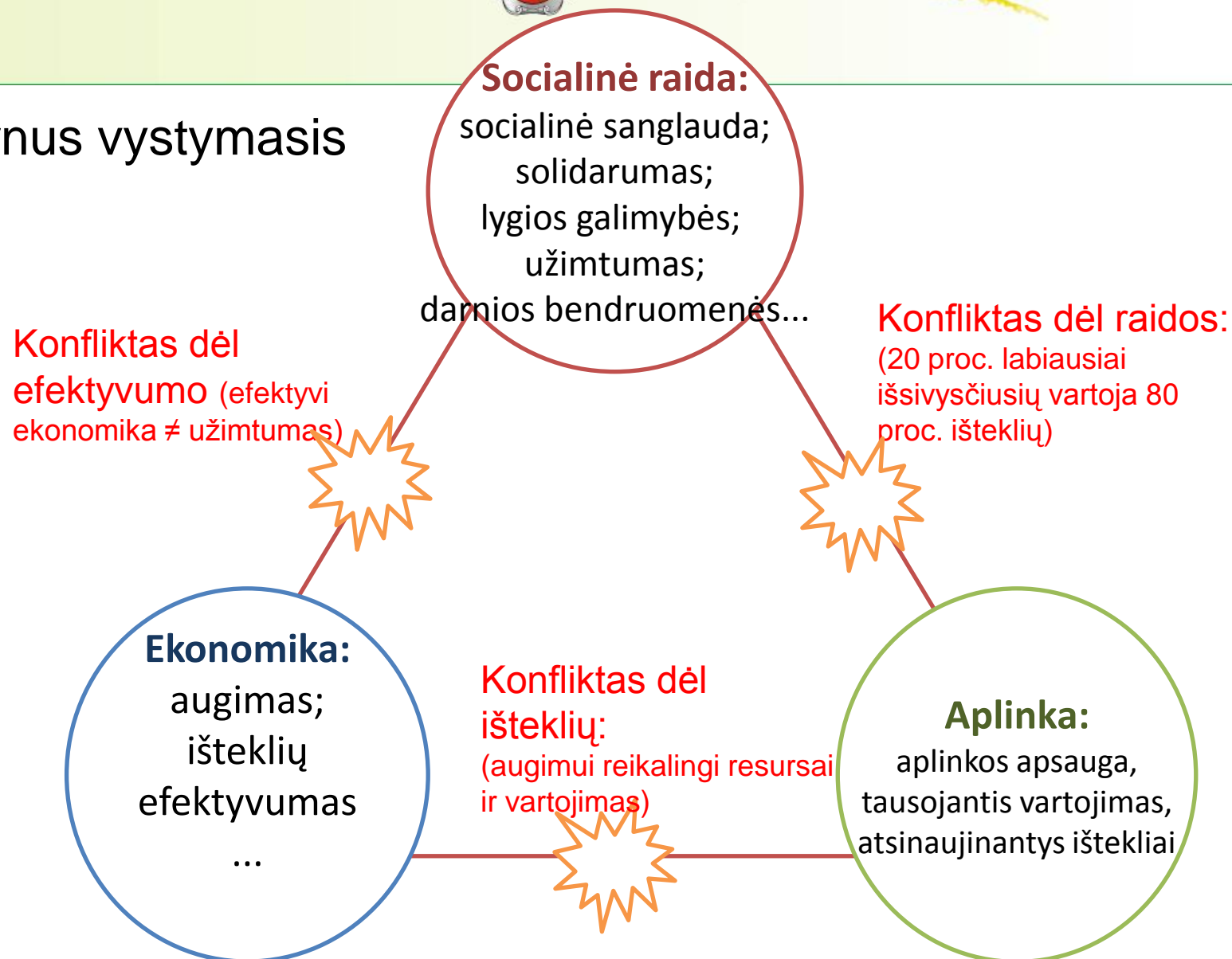
Horizontalioji politika (tarpsektorinė) politika.

Turi aiškią geografiją.

Ja siekiama ištaisyti ekonominės ir socialinės raidos procesų neigiamą poveikį ir centralizuotų sprendimų klaidas.

Darnus vystymasis

Nacionalinė regioninė politika 2007-2013

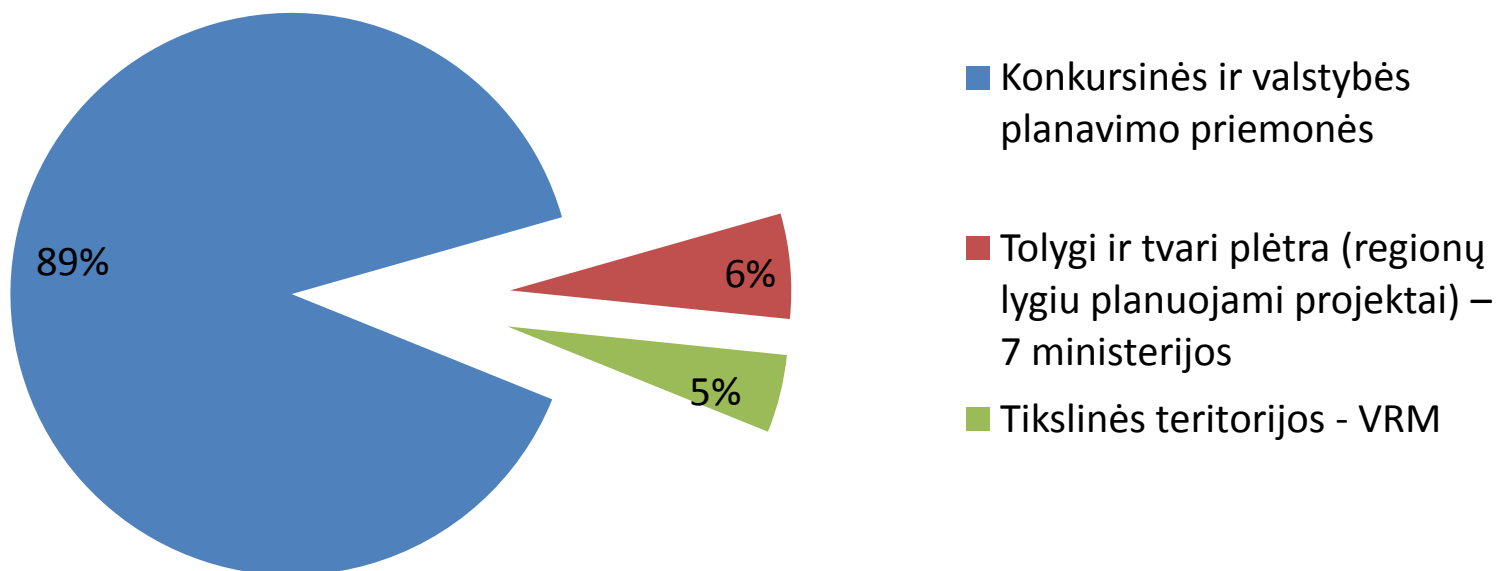
- 2005 m. Vyriausybės patvirtinta Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategija, nustačiusi **tikslinių teritorijų plėtra** pagrįstą nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo modelį.
- Nacionalinės regioninės politikos tikslui ir uždaviniams įgyvendinti išskirtos tikslinės teritorijos:
  - Regioniniai centrai (7 miestai);
  - Probleminės teritorijos (14 savivaldybių);
  - IAE regionas (3 savivaldybės).

- Regioniniai centrai
- Probleminės teritorijos
- IAE regionas (Ignalinos, Zarasų rajonų ir Visagino savivaldybės)

Paramos intensyvumas (proporcijos)

Priemonės tikslinėms teritorijoms

Skiriamos šių vietovių urbanistinei plėtrai – tai integruota gyvenamųjų vietovių plėtra, apimanti įvairias konkrečioje vietovėje daromas investicijas, kurių tikslas – **paskatinti konkrečios vietovės regeneraciją ir augimą.**

Investicijos, priskirtinos urbanistinės plėtros tikslams, turi būti:

- ✓ Koncentruotos teritorijoje
- ✓ Nukreiptos į esminių vietovės problemų sprendimą
- ✓ Integruotos su kitomis toje teritorijoje daromomis investicijomis.

Urbanistinė plėtra turi būti orientuota į **gyvenimo kokybės** konkrečioje vietovėje gerėjimą

Priemonės tikslinėms teritorijoms

- Išskiriamos **4 vertikalios** priemonės, skirtos **tik regioniniams centrams ir probleminėms teritorijoms**:
- **Regioninių centrų** miestų infrastruktūros plėtrai, gyvenamosios ir investicinės aplinkos gerinimui (415,3 mln. Lt iki 2013 metų);
- **Probleminių teritorijų** miestų infrastruktūros plėtrai, gyvenamosios ir investicinės aplinkos gerinimui (107,1 mln. Lt iki 2013 metų);
- Daugiabučiams namams **probleminėse teritorijose** renovuoti (163,4 mln. Lt iki 2013 metų);
- Socialiniam būstui **probleminėse teritorijose** plėtoti (40,8 mln. Lt iki 2013 metų).
- **1 priemonė skirta įgyvendinti kaimo vietovėse**. ES parama skiriama kaimo gyvenamųjų vietovių viešųjų erdvių plėtrai, viešosios poilsio, laisvalaikio, kultūros ir sporto infrastruktūros atnaujinimui (346,8 mln. Lt iki 2013 metų)

ALYTAUS REGIONINIO CENTRO PLĖTROS PROGRAMA

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS
REGIONINĖ POLITIKA

Transportas

Rekreacija

Konversija

Kompleksinės (URBAN)
priemonės

Viešosios erdvės

Infrastruktūra

„nuskurdusiems miestų rajonams yra labai svarbios žemiau pateikiamos veiksmų strategijos, paremtos integruoto urbanistinio vystymo politika*:

Fizinės aplinkos kokybės gerinimas <i>pagerinti nuskurdusių miesto rajonų pastatų išvaizdą, fizines sąlygas ir juose naudojamos energijos efektyvumą</i>	
Vietos ekonomikos ir vietos darbo rinkos politikos stiprinimas <i>Priemonės, užtikrinančios nuskurdusių miesto rajonų ekonomikos stabilizaciją, taip pat turi apimti vidines pačių regionų ekonomines galias. Esant šioms aplinkybėms, tinkamos priemonės bus darbo rinkos ir ekonomikos politika, pritaikytos gyvenamųjų teritorijų poreikiams.</i>	
Aktyvi vaikų ir jaunimo mokymo ir ugdymo politika <i>mokymo ir ugdymo sistemos gerinimas vietos bendruomenėse</i>	
Efektyvaus ir nebrangaus miesto transporto rėmimas	

*Leipcigo tvariųjų Europos miestų chartija (2007)

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS
REGIONINĖ POLITIKA

2014-2020 metai

TARPINSTITUCINIS VEIKLOS PLANAS (ES LĖŠOS, tūkst. Lt)

	2007–2013	2014-2020
Vidaus reikalų ministerija	1.188.605,20	1.304.091,1
Aplinkos ministerija	158.174,70	885.000,00
Energetikos ministerija	-	14.000,00
Informacinės visuomenės plėtros komitetas	16.579,40	-
Kultūros ministerija	-	130.000,00
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	152.970,00	231.903,59
Sveikatos apsaugos ministerija	50.702,70	170.000,00
Švietimo ir mokslo ministerija	149.464,00	268.000,00
Ūkio ministerija	340.845,00	20.000,00
Žemės ūkio ministerija	-	155.550,00
Susisiekimo ministerija	428.080,00	453.041,20
Iš viso	2.485.421,00	3.631.586
Procentais nuo ES struktūrinės paramos	10,5	15,1

Aritmetika

- 3.631 mln. Lt=
- 1,2 tūkst. Lt/1 gyventojui;
- 171 Lt/gyventojui per metus;
- ~3 proc. šalies investicijų (iš jų tikslinėse teritorijose – ~1 proc.).

Išeitis?

Koncentravimas ir sinergija.

Didžiųjų miestų iššūkiai

- Miestų drieka („urban sprawl“) – resursų netausojanti plėtra;
- Netolygus vidinis miestų vystymasis (socialių problemų židiniai, užimtumo disproporcijos);
- Netolygus ekonominis vystymasis – neišnaudotas miestų potencialas užimtumui didinti;
- Neigiami demografiniai pokyčiai (vidinėse miestų dalyse)

Mažų ir vidutinių miestų iššūkiai:

Neigiami demografiniai pokyčiai;
mažas ekonominis aktyvumas ir užimtumo galimybės;
pirminio ir antrinio sektorių dominavimas ūkio struktūroje;

TIKSLINĖS TERITORIJOS – 5 DIDŽIŲJŲ MIESTŲ DALYS

Sprendimą dėl tikslinių teritorijų išskyrimo priima	Atitinkamų savivaldybių tarybos
Išskyrimo kriterijai	Miestų dalys, kurios susiduria su ekonomikos, aplinkos, klimato kaitos, socialinių sąlygų ir demografinėmis problemomis
Planavimo dokumentas, kuriame nustatomos tikslinės teritorijos vystymo priemonės/projektai	Atitinkamų miestų integruotos teritorijų vystymo programos
Planavimo dokumentą tvirtina	Vidaus reikalų ministerija (pritarus savivaldybių taryboms ir apsvarsčius regiono plėtros taryboje)
Planuojamas finansavimas, ne mažiau kaip 5% nuo ERPF	707,472 mln. litų ES paramos lėšų (iš jų – 229,5 mln. litų Vilniaus daugiafunkciniam centrai, Lazdynų baseinui, Klaipėdos baseinui)

TIKSLINĖS TERITORIJOS – MAŽI IR VIDUTINIAI MIESTAI (miestai 6-100 tūkst. gyventojų ir mažesni savivaldybių centrai)

Sprendimą dėl tikslinių teritorijų išskyrimo priima	Vidaus reikalų ministerija, suderinus su Regionų plėtros tarybomis ir Nacionaline RPT
Išskyrimo kriterijai	Demografiniai pokyčiai; Ekonominis aktyvumas; Įmonių dirbančiųjų struktūra.
Planavimo dokumentas, kuriame nustatomos tikslinės teritorijos vystymo priemonės/projektai	Integruotos teritorijų vystymo programos (regioninės)
Planavimo dokumentą tvirtina	Vidaus reikalų ministerija (pritarus savivaldybių taryboms ir apsvarsčius regiono plėtros taryboje)
Planuojamas finansavimas	382,2 mln. litų ES paramos lėšų (iš jų ~40 mln. pereinamojo laikotarpio teritorijoms)

2014-2020 ES fondų Veiksmų programa

Tikslinė teritorija	2014-2020 ES fondų Veiksmų programa
5 didžiųjų miestų dalys ir savivaldybių centrų ir miestų virš 6 tūkst. gyventojų grupėje išskirtos tikslinės teritorijos	7.1. Investicinis prioritetas: Užimtumui palankaus ekonomikos augimo rėmimas kuriant vidinį potencialą, kaip teritorinės strategijos konkrečioms vietovėms dalį, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimas
	8.6. Investicinis prioritetas: Bendruomenės inicijuojamos vietos plėtros strategijų įgyvendinimas

Užimtumui palankaus ekonomikos augimo rėmimas kuriant vidinį potencialą...?

= endogeninio augimo teorija (ideologija):

- Ekonominis augimas daugiau nulemtas vidaus, o ne išorinių veiksnių;
- Svarbiausi vidiniai potencialai:
  - ✓ Žmogiškieji ištekliai;
  - ✓ Inovacijos (gebėjimas keistis);
  - ✓ Žinios.
- Vidinė plėtra veikia į išorę, turi teigiamą poveikį (spillover);
- Plėtrą galima paveikti politikos priemonėmis.

Kiti raktiniai žodžiai:

- užimtumas;
- teritorinė strategija konkrečioms vietovėms;
- pertvarkymas;
- specifiniai ištekliai.

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS
REGIONINĖ POLITIKA

Nėra tokių žodžių:

- sportas;
- sveikatingumas;
- turizmas;
- laisvalaikis.

Integruotos teritorinės investicijos (ITI)

Esmė:

- orientuotas į konkrečios vietovės specifiką investicijų koncentravimas;
- naudojami bent 2 Veiksmų programos prioritetai;
- Įgyvendinama daugiasektorinių strategijų pagrindu;
- Lietuva ITI naudoja tvariai miestų plėtrai (didieji miestai, privaloma) ir mažų ir vidutinių miestų problemoms spręsti;
- **ITI nėra finansavimo šaltinis (tačiau sąlyga naudoti tam tikrus finansavimo šaltinius);**
- Bendruomenės inicijuojama vietos plėtra gali būti – ITI/URBAN dalis.

Integruota teritorijos vystymo programa
(strategija) (naudojant ITI remiami miestų
tvarios plėtros veiksmai)

Miestas/miestai

ITI teritorija

Tikslinė
teritorija

Demografija

Ekonomika

Socialinė raida

Aplinkosauga

Klimato kaita

Kompleksiniai projektai (7 VP
prioriteto 7.1.1. konkretus
uždavinsys)

Ryšiai su priemiestinėmis/kaimo teritorijomis

CLLD (8 VP prioriteto 8.6.1
konkretus uždavinsys)

CLLD už tikslinės
teritorijos ribų
(neprivaloma)

Kiti veiksmų programos prioritetai –
indėlis: transportas, aplinkosauga,
energetika, socialinės paslaugos ir kt.
(specifinėms problemoms spręsti)

Miesto/kaimo
bendradarbiavimas

Kaimo vietovių
CLLD

Naujojo urbanizmo principai:

- Pasiekiamumas pėsčiomis (10 minučių iki pagrindinių objektų);
- Ryšiai
- Mišri paskirtis ir įvairovė (žmonių)
- Kokybiška architektūra;
- Maišyti būstai (šalia – įvairių tipų, dydžių, kainų)
- Didesnis tankumas;
- Viešasis transportas;
- Energinis efektyvumas.

VRM remiamos veiklos integruotose programose:

- Neišnaudotos, apleistos infrastruktūros ir teritorijų konversija pritaikant jas naujai komercinei veiklai, gyvenamajai statybai, socialinei infrastruktūrai, bendruomenių veiklai, netradicinių erdvių pritaikymas kultūros veikloms...
- Viešųjų erdvių modernizavimas, kuriant papildomus ar naujus miestų traukos centrus ar stiprinant esamus
- Gyvenamosios aplinkos gerinimas gyvenamuosiuose rajonuose..., skatinat gyventojus rinktis gyvenamąją vietą arčiau darbo vietos (efektyviau išnaudojant esamą ekonominę infrastruktūrą).

Investicijos į kultūros infrastruktūrą per integruotas programas (KM):

- Kultūros infrastruktūros modernizavimas ir konversija, su sąlyga, kad vykdomi kiti punktai

Bendruomenės inicijuojama vietos plėtra:

- Bendruomenės inicijuojamos veiklos, skirtos socialinei atskirčiai mažinti
- Užimtumo skatinimas, padedant bedarbiams ir neaktyviems asmenims įgyti naujų įgūdžių, įtraukiant juos į visuomeninę veiklą ir tarpininkaujant įdarbinant (bendradarbiaujant su teritorijoje veikiančiais verslais ir vietos valdžia);
- Neformalios verslumą skatinančios iniciatyvos
- Bendradarbiavimo ir informacijos sklaidos tinklų kūrimas

54 mln. Lt (49,5 mln. Lt ESF)

Vietos plėtros strategija

- Struktūra iš esmės atitinka integruotos teritorijos vystymo programos struktūrą (tačiau apimtis yra mažesnė, nėra infrastruktūros);

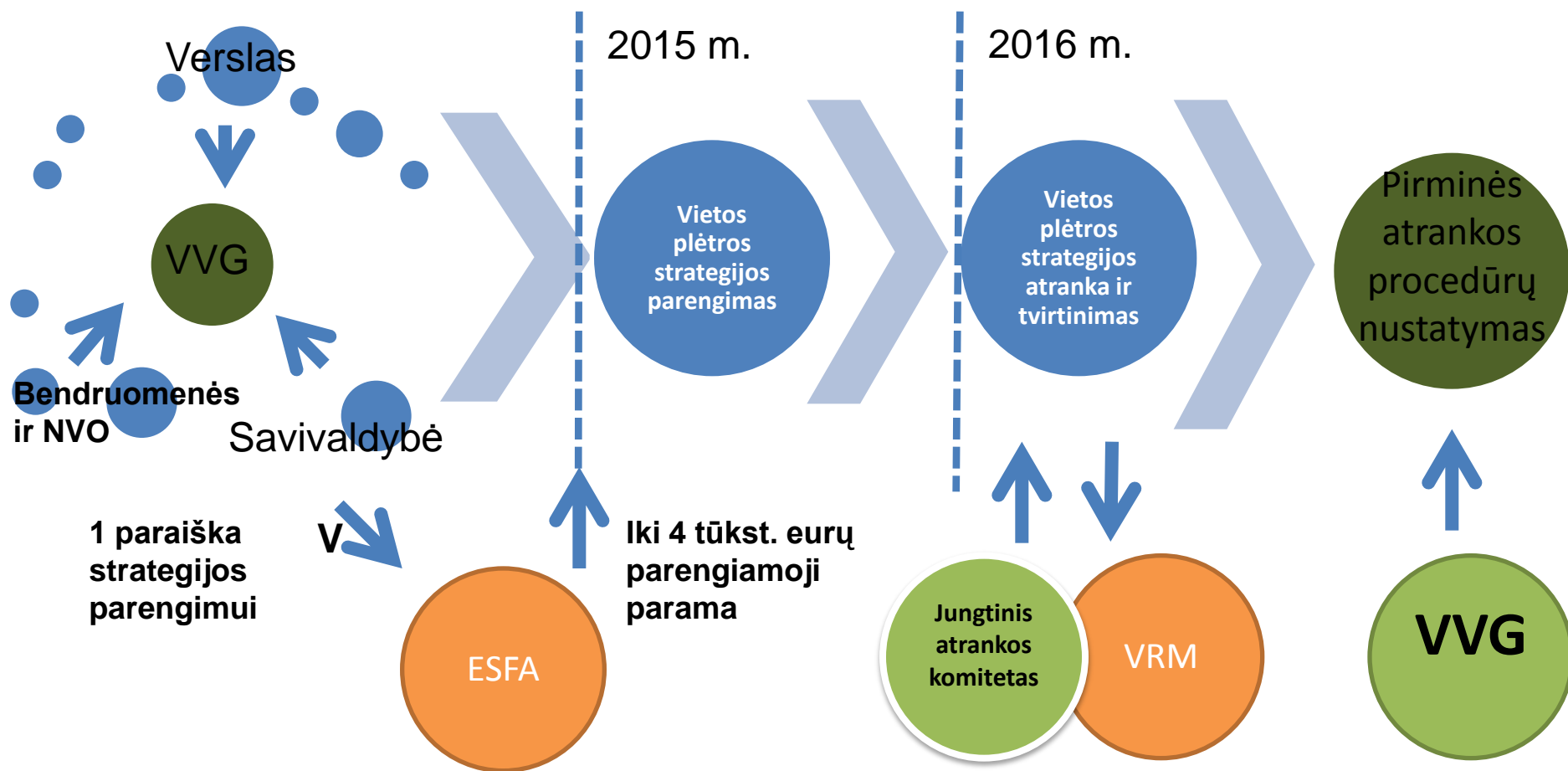
Papildomi elementai (lyginant su ITVP):

- ✓ Gyvenamosios vietovės bendruomenės dalyvavimo, rengiant vietos plėtros strategiją, apibūdinimas (aprašomi konsultavimosi veiksmai, pagrindžiamas jų pakankamumas);
- ✓ integruoto ir novatoriško strategijos pobūdžio apibūdinimas (t.p. pagrindžiant sąsajas su ITV programa);
- ✓ įgyvendinimo procedūra, nustatant, kaip bus atrenkami veiksmų vykdytojai (jeigu galimi keli vykdytojai).
- ✓ vietos plėtros strategijos stebėsenos ir pakeitimų inicijavimo procedūra.

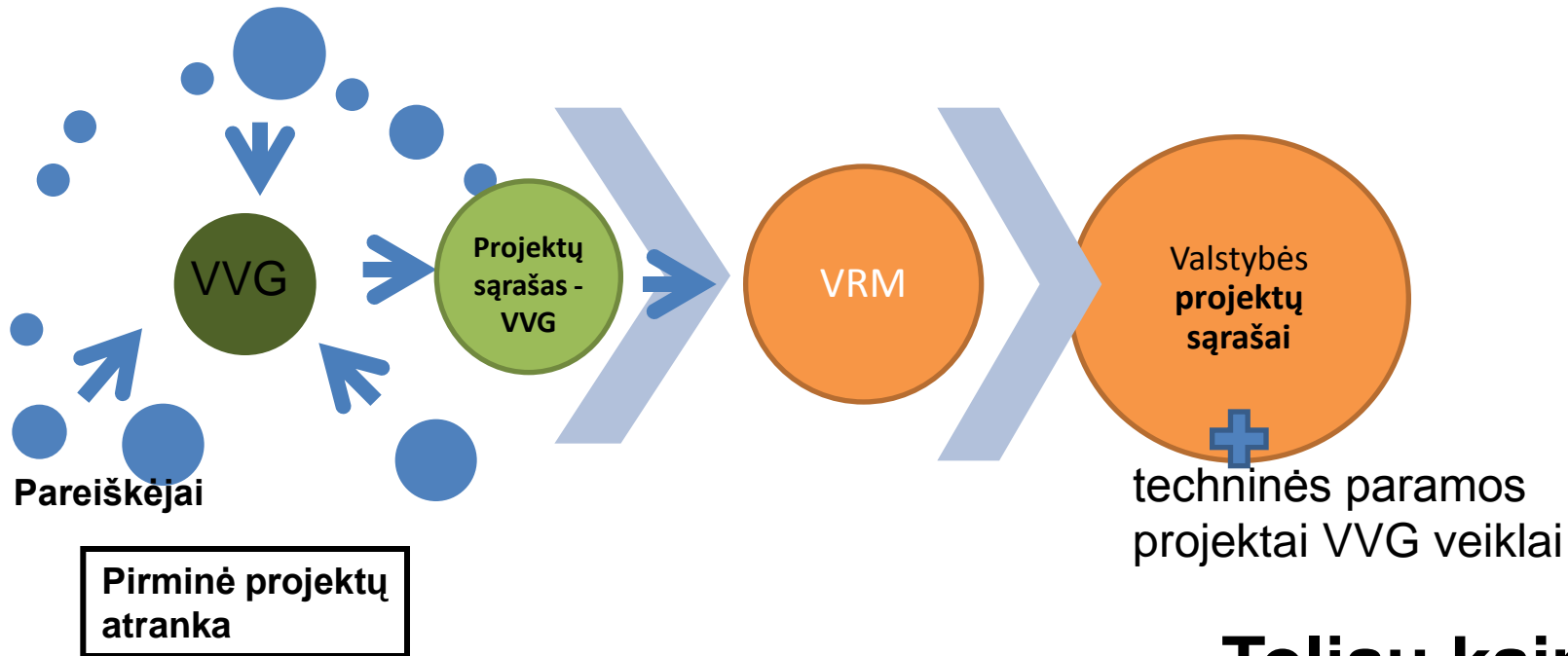
BENDRUOMENĖS INICIJUOJAMA VIETOS PLĖTRA

projektų planavimas (I)

BIVP projektų planavimas (II)

**Toliau kaip
valstybės
projektai**

Veiklos įgyvendinamos per integruotą teritorijos vystymo programą, kartu su:

- Švietimas, neformalus ugdymas (ŠMM)
- Socialinės paslaugos (bendruomeninės paslaugos) (SADM)
- Sveikatinimas (SAM)
- Užimtumas ir verslas, MTEP, kūrybinės industrijos, žaliosios technologijos, socialinis verslas (ŪM, SADM)
- Daugiabučių atnaujinimas (AM)
- Inžinerinės infrastruktūros atnaujinimas (AM, EM)
- Socialinės infrastruktūros atnaujinimas, plėtra (SADM, SAM, ŠMM, AM)
- Paveldo aktualizavimas (KM)
- Transportas, darnus judumas (SM)
- Aplinkosauginė inžinerija (AM, EM) oras, vanduo, atliekos, energijos taupymas)

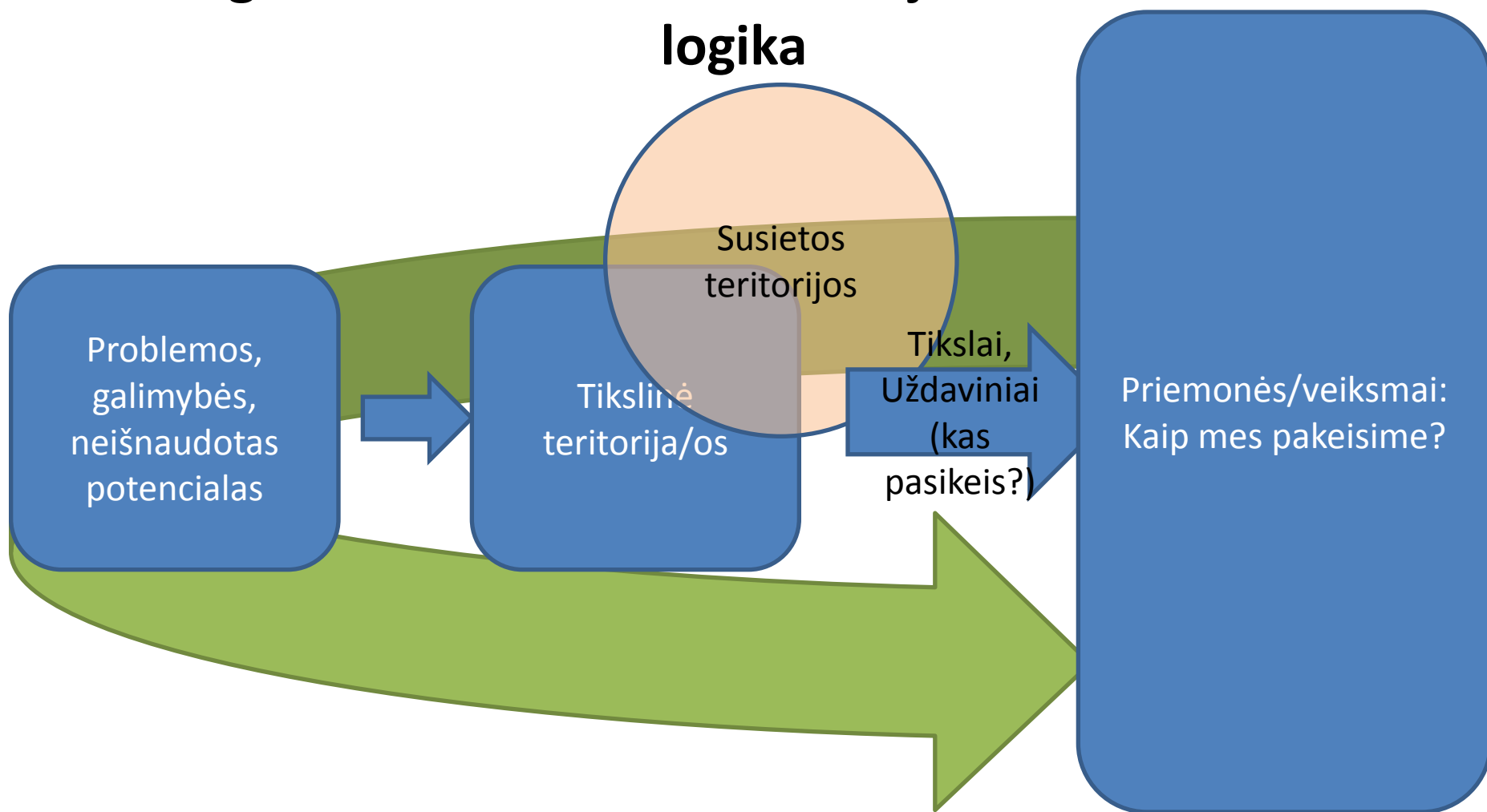
URBAN+ITI=STRATEGIJA

- ekonomikai;
  - aplinkai;
  - klimato kaitai;
  - socialinėms sąlygoms;
  - demografiniams pokyčiams.
- ✓ Nuostatos dėl bendradarbiavimo su valstybės institucijomis (reikalingi bendri veiksmai);
- ✓ Nuostatos dėl bendradarbiavimo su verslu, nevyriausybinio sektoriumi ir bendruomene (įskaitant gaires CLLD strategijoms – spręstinas problemas ir planuojamus PPP projektus)

Integruotos teritorinės investicijos – investavimo

logika

Programos teritorija

- **Tikslinės teritorijos** – pagal tikslinės teritorijos išskyrimo kriterijus ir principus išskirtos teritorijos, taip pat Partnerystės sutartyje nurodytos pereinamojo laikotarpio tikslinės teritorijos.
- **Susietos teritorijos** – tikslines teritorijas supanti įtakos zona, kuri nustatoma įvertinus atskirų tikslinėje teritorijoje atliekamų veiksmų (infrastruktūros ar socialinio pobūdžio) poveikio arealą ir (ar) funkcinius ryšius (darbo, mokymosi, laisvalaikio, viešųjų, socialinių ir kitų paslaugų) bei komunikacijas.

Analizė

- Teisinė ir planavimo aplinka (taikomi teritorijai strateginiai dokumentai ir teritorijų planavimo dokumentai);
- Svarbiausi vidaus ir išorės veiksniai (žr. Partnerystės sutartį);
- Urbanistinės struktūros ypatymai;
- Susietų teritorijų pagrindimas (tiesioginės sąsajos, funkciniai ryšiai);
- SSGG lentelė

Rezultatas: Žinom kas yra negerai (arba gerai).

Reiklavimai analizei: trumpa, aiški, panaudojama.

Padės rengti: Regioninės plėtros departamentas.

Strategija

(programos įgyvendinimo teritorijos vystymo tikslai, uždaviniai ir priemonės)

- Kam to reikia?

Miestai nėra vienodi, tos pačios problemos gali turėti skirtingas priežastis;

Resursai riboti;

Reikia atskirti priežastis nuo pasekmių;

Visada yra keletas galimų sprendimo būdų, tačiau visiems įgyvendinti nepakaks: laiko, žmonių ir finansų.

Rezultatas: žinoma teritorija ir jai reikalingi pokyčiai.

Reikalavimai: planuojama tai, ką įmanoma pakeisti ir išmatuoti; pasirenkamos optimalios sprendimų alternatyvos ir tai įrodoma.

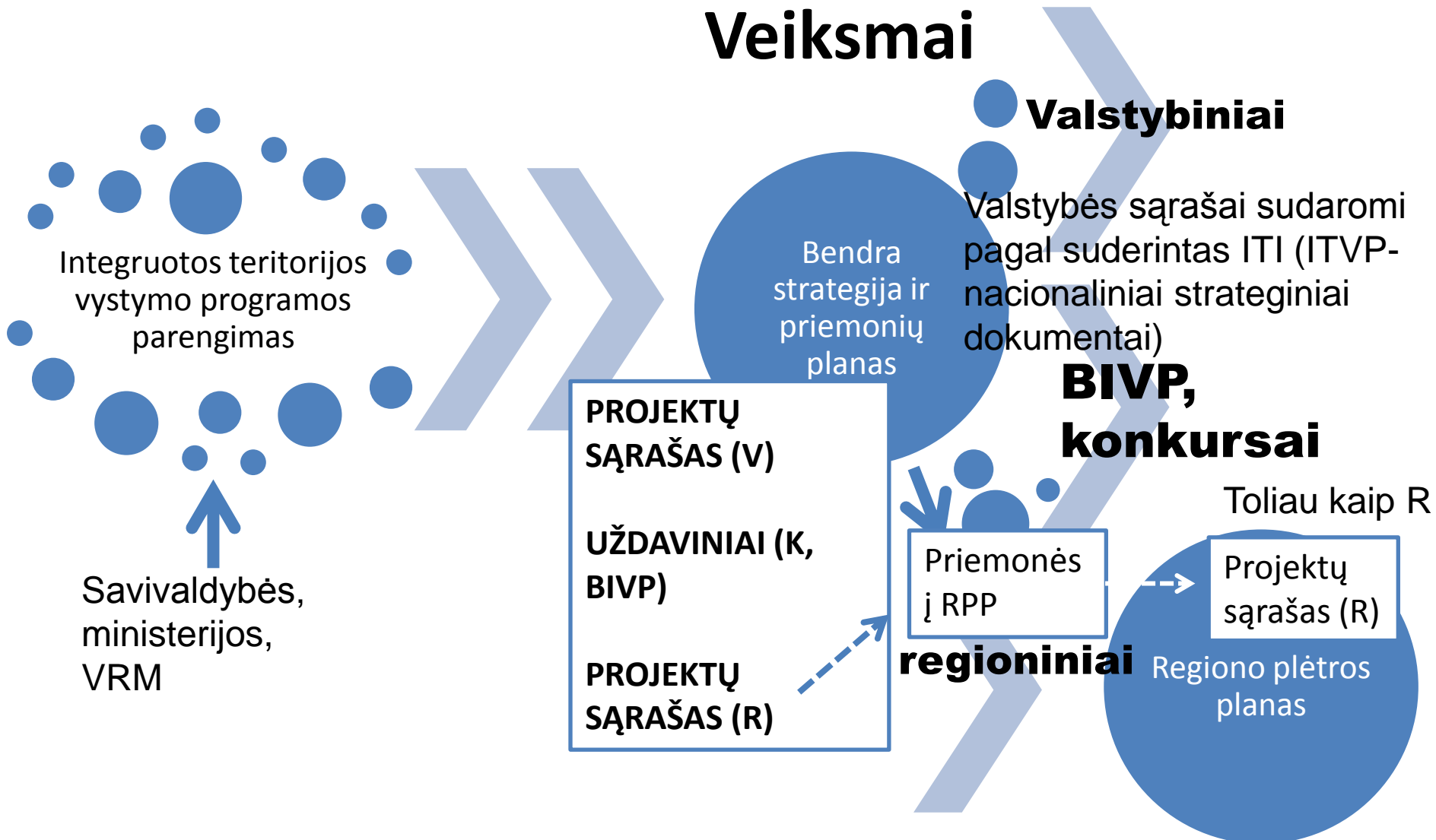

Uždaviniai ir priemonės

- **Realūs** (nėra esminių teisinių, finansinių ir kitų kliūčių jiems įgyvendinti);
- Išplaukia tiesiogiai iš analizės (SSGG) (**kam to reikia?**)
- Pasirinkti įvertinus alternatyvas.
- Įvardija vieną, konkretų, išmatuojamą rezultatą (**kas bus padaryta?**) (infrastruktūra nėra rezultatas, rezultatas yra išspręsta problema).
- Nustato terminą (**kada?**);
- Nustato priemones (**kaip?**), kuriais pasieks rezultatą: ar tai tiesioginės viešos investicijos (tame tarpe ES), finansinės priemonės (paskolos, garantijos), įgyvendinimo decentralizavimas (konkursai, bendruomenės inicijuojama vietos plėtra), privačios investicijos, optimizavimas ir pan.?

Veiksmai

Aritmetika (intervencinės VRM priemonės)

- 1089,5 mln. Lt - 229,5 mln. Lt (nacionaliniai objektai) - 40 mln. Lt (pereinamojo laikotarpio teritorijos) = 820 mln. Lt
- = 1,8 tūkst. Lt 1 tikslinės teritorijos gyventojui;
- 227 Lt/gyventojui per metus;
- ~1 proc. šalies investicijų.

Kontroliniai klausimai:

- Kam bus geriau (statybininkai, treneriai, kultūros darbuotojai, politikai, dviratininkai, mažos įmonės, didelės įmonės, tikintieji, lojalūs rinkėjai, mamos ir tėčiai, vaikai, seneliai)?
- Ar suprantate savo tikslus, ar juos supranta kiti?
- Ar pakanka resursų (logistika, perkamoji galia, gyventojų struktūra, demografiniai pokyčiai),
- Ko trūksta tiems, kurie gali gyventi, gaminti, parduoti? Ar savivaldybė gali tai suteikti? Jeigu ne – kas gali?
- Ar pavadinimai atitinka turinį?
- Kam skirta programa (savivaldybei, VRM'ui, “įsisavinti”...?)
- Ar tą patį darytumėte už savo pinigus?

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS
REGIONINĖ POLITIKA

Plėtra ar vystymasis?

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

LIETUVOS
REGIONINĖ POLITIKA

Ačiū už dėmesį!